

The article examines the state of musical education of students of Polish schools in the period of 70-80s. At this time, the Polish musicologists developed a new concept of music education for children and youth, on the basis of which the content of curricula, textbooks and instructional materials on the subject were defined.

Keywords: music, music art, music education, high school students, teacher.

Анастасія Едуардівна Вільчковська - кандидат педагогічних наук, ад'юнкт кафедри естетики університету ім. Яна Кохановського (м. Петрков-Трибунальський, Польща)

Anastasiya Eduardovna Vil'chkovs'ka – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant of the Chair of Aesthetics of the University named after Yan Kokhanovsky (Petrkov-Trybunal's'ky, Poland)

Рецензент – член-кореспондент НАПН, доктор педагогічних наук, професор Г. П. Шевченко

Reviewer – Member-correspondent of the National Academy of Pedagogical Sciences, Professor G.P. Shevchenko

УДК 378.18

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

О. Т. Горіна

У статті розглядаються механізми формування духовної культури студентів в умовах регіонального ВНЗ та висловлюється власна позиція щодо розв'язання означеної проблеми через використання особливостей національної культури, менталітету, духовної спадщини рідного краю. Важливими механізмами, які спонукають студентську молодь до особистісного вдосконалення, підвищення рівня духовної культури в період професійної підготовки, є: вивчення культурної спадщини рідного краю, участь студентів у соціальній (волонтерській) діяльності та відродження родинно-сімейних цінностей.

Ключові слова: *духовна культура, національна культура, менталітет, духовна спадщина, родинно-сімейні цінності.*

Питання формування духовної культури молоді завжди стояли в центрі уваги вчених педагогів, психологів. Особливо сьогодні дослідники цієї проблеми констатують необхідність відродження

духовно-культурних цінностей української культури, оскільки в суспільстві поглиблюється духовна криза. Соціально-економічний стан в суспільстві вимагає від молодого людини критично визначати мотиви своєї життєдіяльності, професійну перспективу, бачити свою соціальну роль та очікувані результати.

Провідна роль у вирішенні означеної проблеми належить вищим навчальним закладам. Саме вища школа є основою духовного розвитку окремої особистості та суспільства в цілому. Навчальний заклад здійснює духовний зв'язок поколінь і духовного досвіду людства, створює умови для відтворення духовних цінностей, закладає основи життєдіяльності, соціальної діяльності, світогляду, морально-етичних установок на професійну діяльність студента як майбутнього фахівця

Однак у вищій школі виникла низка протиріч, які необхідно розв'язати з метою формування духовної культури майбутніх фахівців. Це протиріччя між:

- потребою суспільства у відродженні духовної культури майбутнього фахівця та системою професійної освіти, недостатньо зорієнтованою на формування духовної культури в період професійної підготовки молоді;

- вимогами ринку праці до професійних та особистісних якостей молодого фахівця в тому числі прагматизму, заповзятливості, ділової амбіційності, та гуманістичними рисами людини як складовими духовної культури.

Для вирішення означеної проблеми, як свідчить педагогічний досвід, для формування духовної культури студентів у регіональному ВНЗ є культурно-історичний регіональний простір, культурно-історична спадщина та родинно-сімейні цінності, через засвоєння яких молода людина усвідомить свою індивідуальність, належність до українського народу, відповідальність за майбутнє держави.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній науці багатогранні аспекти формування духовної культури студентської молоді розробляють І. Бех, В. Долженко, К. Дубич, М. Євтух, О. Омельченко, Г. Шевченко та ін.[1,3,4,6].

Так, вчені І. Бех, В. Долженко, М. Євтух розкривають питання виховання духовних цінностей студентської молоді. Окремі аспекти духовної культури, які характеризують особистість студента, висвітлили дослідники Г. Авдіянц, Н. Бондаренко, О. Вишнеvsька, О. Олексюк та ін.

Однак аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про необхідність визначення механізмів формування духовної культури студентської молоді в період професійної підготовки. Вчені-дослідники звертають увагу на використання особливостей національної культури, менталітету свого народу його духовної спадщини.

Метою статті є визначення механізмів формування духовної культури студентів у період професійної підготовки в регіональному ВНЗ на основі культурно-історичної спадщини свого краю, родинно-сімейних цінностей та залучення студентів до соціальної діяльності.

Сьогодні, безперечно, головне завдання педагогів-викладачів у навчально-виховному процесі навчити молоду людину творчо підходити до навчання та формування як професійних, так і особистісних людських якостей.

З цією метою в Західнодонбаському інституті МАУП розроблено програму духовного розвитку студентської молоді в період професійної підготовки, яка передбачає вивчення духовної спадщини рідного краю, залучення студентів до суспільнокорисних справ та відродження родинно-сімейних цінностей.

Одержані теоретичні знання з навчальних дисциплін будуть мати більший вплив на особистість молодої людини при вивченні культурної спадщини рідного краю. Відомо, що те, що створено попередніми поколіннями і стало звичаями та традиціями, сприймається молодою людиною як зразок прикладу, майстерності, досконалості. Як визначено в дослідженнях Л. О. Петриченко – «Звичаї та обряди – це те життєдайне коріння, яке живить духовність, моральність, естетичні почуття молоді» [5, с.114–118].

У навчально-виховному процесі вищої школи викладачі враховують той факт, що у молоді немає власного життєвого досвіду. Вона може оцінювати ті чи інші явища, виходячи зі знань, отриманих у навчальних закладах, із засобів масової інформації, з оцінок батьків, близьких. Щось вона сприймає механічно, без осмислення, щось вибірково, виходячи із наявної інформації, сформованої позиції. Повернення до народних традицій часто сприймається як данина часу, без усвідомлення їх глибинного смислу та значення.

В Західнодонбаському інституті з метою залучення студентів до духовних надбань та збереження культурної спадщини краю викладається спецкурс «Духовна спадщина рідного краю». завдання якого:

- визначення духовно-культурних цінностей регіону, його звичаїв, традицій, усіх надбань у сфері духовного життя; залучення студентської молоді до духовних надбань свого народу та формування духовної культури особистості студента через вивчення особливостей духовної спадщини регіону; збереження культурної спадщини регіону та виховання особистісної відповідальності кожної молодої людини за її примноження; формування розуміння нерозривного зв'язку минулого, сучасного і майбутнього культурної спадщини краю з культурою всього українського народу.

До спецкурсу включено такі теми: «Традиції народу з давнини до сьогодення»; «Храми та монастирі в нашому краї»; «Архітектурні ансамблі»; «Петриківка – колиска народного живопису»; «Театральне життя Дніпропетровщини», «Творчі колективи Подніпров'я», «Літературна спадщина краю», «Відомі люди міста та краю», «Меценатство і благодійництво: історія і сучасність».

Перші заняття спецкурсу проводяться у формі екскурсій, виставок експонатів. Вміло проведена екскурсія, емоційна розповідь екскурсовода та правильно поставлені завдання викладачем перед початком екскурсії допомагають молодій людині побачити людину-творця, відчуті створену ним красоту образу, сприйняти мистецький твір, культурні експонати як витвори мистецтва певного часу, відчуті відповідальність перед минулими і майбутніми поколіннями за збереження культурної спадщини.

Підсумком екскурсій є письмовий звіт чи інше оброблення інформації, під час виконання якого молода людина відновлює в пам'яті, емоційно переживає, робить особистісні висновки в оцінці одержаних знань з культурної спадщини свого краю.

Тема «Храми та монастирі в нашому краї» проводиться в формі есе-дослідження, мета якого об'єктивно розкрити роль церкви в історико-культурних процесах, прилучення молодої людини до розуміння культурних надбань релігії, яка зберегла пам'ятки високої культури в усіх галузях образотворчого мистецтва: архітектурі, музиці, літературі.

Губернське місто Катеринослав сучасники називали «Південною Пальмірою». Перші зодчі залишили в краї архітектурні ансамблі стилю козацького бароко. Зразком його є дерев'яний Троїцький собор в місті Новомосковську. Згодом бароко замінюється класицизмом. І завдання викладача під час вивчення цієї теми навчити молоду людину бачити

прекрасне в дійсності, викликати естетичні почуття, які збагачують внутрішній світ, викликають бажання жити і творити за законами краси.

У кожному суспільстві є коло людей, зусиллями яких створюються і підтримуються норми, цінності, традиції, звичаї. Вони вважають своїм громадянським обов'язком передати наступним поколінням той дух культури, з яким утверджувалося їхнє суспільство. Прикладом цього є імена архітекторів Катеринослава, перших зодчих «Південної Пальміри», які створили безцінні пам'ятки архітектури в м. Дніпропетровську.

Вивчення перелічених тем спонукає студентів проводити науково-пошукову та дослідну роботу через знайомство з архівними матеріалами біографістики, фотоматеріалами, матеріалами музеїв. Одержані дані дають точну інформацію про внесок особи в певну галузь культури краю. Знайомство з біографією відомої людини стимулює студента до самоосвіти, самовдосконалення, розвиває пізнавальну діяльність, формує благородні риси характеру, перспективу бачення себе через сприйняття майбутнього покоління. Саме те, що сам здобуває студент, має формуючий вплив на його особистість.

Одна з тем спецкурсу про «Колиску народного живопису – Петриківку». Витоки художнього промислу, декоративний розпис і майстерність його умільців викликають у молодій людини почуття естетичної насолоди і розвивають художній смак.

Формування у студентської молоді пізнавального інтересу, розвитку художніх смаків і естетичної насолоди неможливе без огляду експонатів, знайомства з їх авторами, відчуття духу часу їхнього творення, насолоди від краси виконання. З цієї теми заняття проводяться в музеї у формі виставки-огляду, майстер-класу. Побачене і емоційна розповідь екскурсовода, перші спроби розпису з майстром викликають у молодій людини нові почуття. Оцінюючи красу художнього промислу, майстерність умільців, студент як особистість духовно збагачується, формує в собі художні смаки та уподобання. Більшість молодих людей намагаються самостійно зробити, відтворити, перевірити власні сили, можливості та дуже часто такий пошук пізнавального відтворення свого «Я» завершується виконанням творчої роботи за художніми зразками експонатів.

Відомо, що людина з високим рівнем естетичної культури – духовно багата людина. Вона краще розуміє почуття, стан, потреби,

поведінку інших людей, проявляє толерантність, емпатію в оцінці своєї поведінки та поведінки всіх, хто її оточує.

Цікавим для студентів є знайомство з кращими творчими колективами Західного Донбасу та їх майстрами. В. Сухомлинський вважав, що музичне виховання – це не виховання музиканта, а формування його духовного потенціалу. Розуміння музичного мистецтва сприяє гармонії всіх особистісних якостей людини: інтелектуальних, морально-етичних, духовно-вольових через емоційний вплив, який викликають музичні твори, хоровий спів. Заняття проводяться у формі «концертів», музичних аудиторій, зустрічей з виконавцями, відвідування творчих звітів колективів тощо.

Використовуючи інноваційні та нестандартні форми проведення занять викладачеві необхідно орієнтуватися на індивідуальні особливості, рівень естетичного виховання студентів і вибирати форми та методи проведення занять, які допоможуть емоційно, з почуттям, образно сприйняти мистецький твір, красоту його змісту і виконання.

Так, К. В. Дубич констатує, що «сприймаючи запропоновану інформацію, студенти сприймають не стільки самі судження, скільки логічність викладу педагогами своєї позиції. При цьому студенти, оцінюючи отриману інформацію, або стверджуються у своїх поглядах, або коректують їх. Переконаючись в правоті сказаного, побаченого, вони формують свою систему поглядів на світ, суспільство, соціальні відносини. Звідси мова вже йде про самопереконавання» [4, с.149].

Важливу роль у формуванні духовної культури студентської молоді займають літературні твори. Незважаючи на те, що інформаційні технології витіснили любимі твори і їх героїв, унікальність художніх творів, пережити чужий досвід через образ персонажів, приваблює значну частину молодих людей. Викладачеві важливо знати рівень художніх знань студента, вміння художнього сприймання та аналізу творів з позиції їх змісту. За таких умов літературний твір стихійно впливає на духовний світ молодого людини, викликає у неї емоції, почуття емпатії, формує морально-етичні та вольові якості.

Для взаємодії всіх суб'єктів навчально-виховного процесу розроблено рекомендації кураторам академічних груп, викладачам випускних кафедр та соціально-гуманітарних дисциплін з метою включення у виховні заходи: зустрічей з відомими людьми краю, міста, представників різних поколінь, відвідання театру та знайомство з майстрами сцени, історико-краєзнавчого музею (особливо в пам'ятні та

святкові дні міста), виставок експонатів, літературних годин, проведення добродійних та волонтерських акцій, акцій по збереженню та відтворенню екології. Випускним кафедрам рекомендовано включати в навчальні теми блоку економічних дисциплін дані про соціально-економічний розвиток Західного Донбасу та його місця в житті держави. Під час аудиторних занять створювати такі умови, які б задовольняли пізнавальні та морально-етичні потреби кожного студента.

Сформовані моральні якості та духовно-культурні цінності молоді людини зміцнюють почуття її людської гідності та проявляються в соціальній діяльності: участі в благодійних акціях до Дня людей похилого віку, вітання ветеранів війни та праці, відвідання дитячих будинків-інтернатів. Участь в акції допомагає студентів відчувати власну значимість, подолати внутрішню нерішучість, психологічний бар'єр у спілкуванні та соціальній діяльності з різними спільнотами та соціальними групами. Студенти на власних діях бачать, що робити добрі справи, добродійні дії, жити заради підтримки, благодійності, піклування про тих, хто цього потребує, це високоморально.

Одна із тем спецкурсу «Меценатство: історія і сучасність» розкриває морально-етичну сторону піклування, благодійності, добродійності як міри людяності в людині, яка проявляється в добрій справі.

Важливим механізмом формування духовної культури студентів є залучення молодих людей до активної соціальної діяльності, корисних, добродійних справ, підтримки і надання допомоги тим, хто цього потребує. Саме корисні дії, участь в добродійних акціях, соціальних програмах, сприяють появі відповідальності за вирішення проблеми, утвердженню почуття гуманності, толерантного ставлення до поведінки, переконань і поглядів інших людей, навіть якщо вони відрізняються від особистих.

З метою надання соціальної допомоги та залучення студентів до участі в добрих справах створена громадська організація «Г. К. Л. - Громада, Команда, Людина». Метою створення такого громадського об'єднання є: захист громадських, економічних, соціальних і культурних прав молоді та юнацтва, співпраця з державними органами з питань молоді та сім'ї, участь у Державних програмах, які передбачають матеріальне забезпечення дітей та юнацтва, організацію їх відпочинку. Напрями діяльності молодіжної організації відображено на рис. 1

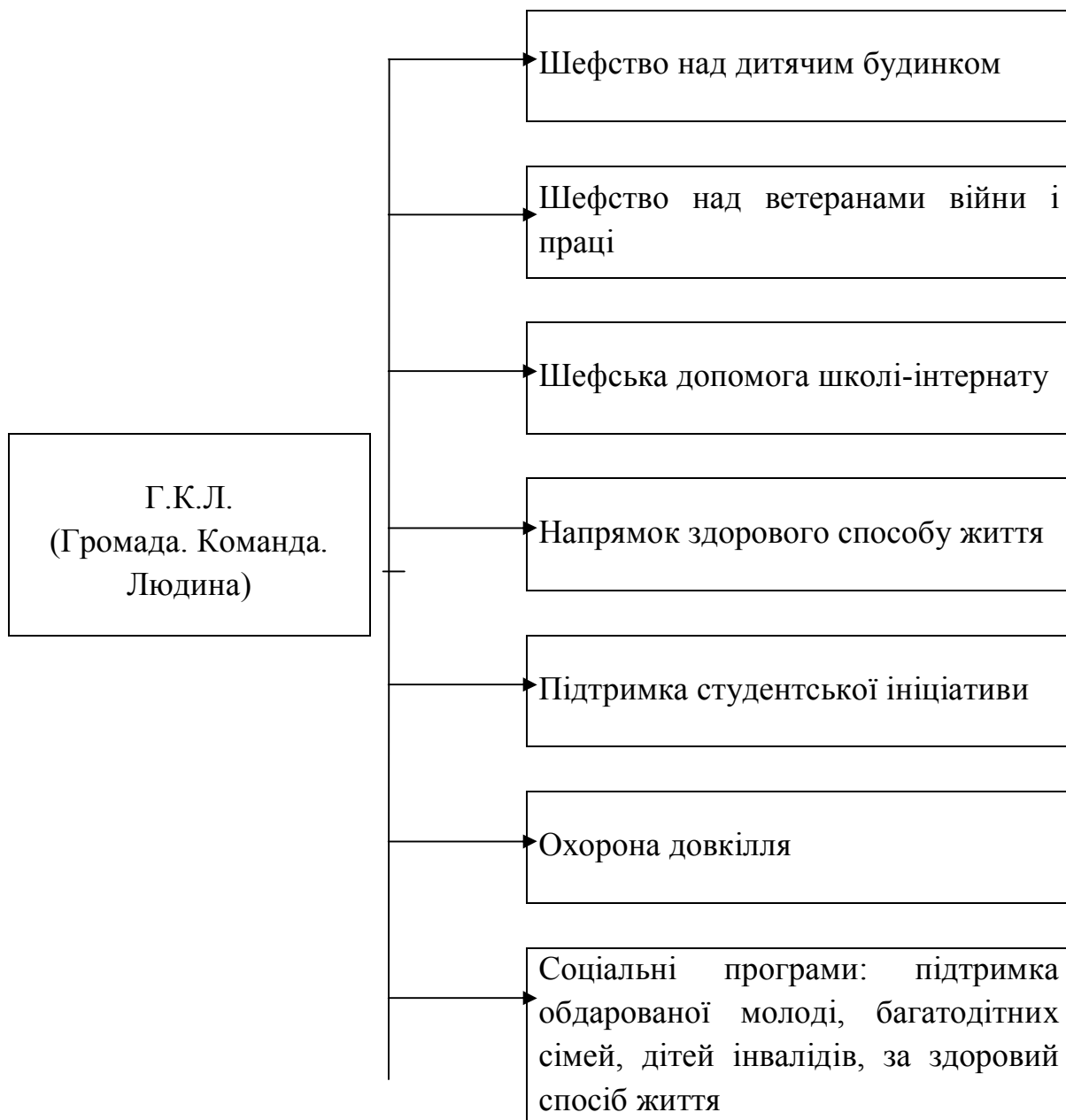


Рис.1. Напрями діяльності Г.К.Л.

Для здійснення своєї статутної діяльності молодіжна організація «Г. К. Л. - Громада, Команда, Людина»: представляє інтереси «Г.К.Л.» в органах державної влади та управління всіх рівнів, в органах місцевого самоврядування, організовує виступи, молодіжні фестивалі, виставки, ярмарки, конкурси, конференції на безприбутковій основі, здійснює накопичення грошових засобів, майна шляхом заощадження внесків й пожертвувань, проведення аукціонів, телемарафонів та інших

добродійних заходів, які використовує в добродійних акціях та для адресної допомоги.

Справжніми зустрічами поколінь, які не можуть не залишити слід в чутливій, сприйнятливій душі молодої людини, спонукати до потреби нести відповідальність перед майбутніми поколіннями за сьогоднішній день, є зустрічі з відомими людьми, ветеранами війни і праці, екскурсії в музеї, на підприємства. Мета таких заходів не одноразово показати людину похилого віку, а підняти її до висоти тих грандіозних трудових, життєвих, воєнних звершень, через які пройшло минуле покоління і зберегло для нас мирне небо, поклало на нас відповідальність за майбутнє свого народу, держави, планети Земля.

Після таких зустрічей студенти добровільно включаються в акції допомоги ветеранам, прибирання Меморіалу слави та інші заходи, які проводяться в місті в честь пам'яті минулих поколінь. Академічні групи оголошують «Дні добрих справ», «Дні благодійництва», якщо появляється потреба і вони можуть внести посильну допомогу (перерахувати кошти на лікування, придбання теплового одягу, продуктового набору, поточний ремонт та ін.).

Традиційними стали для всіх учасників навчально-виховного процесу ВНЗ «Тижні добрих справ», «Тижні довкілля», акції «Моє рідне місто», волонтерська та шефська робота з ветеранами війни та праці, дітьми, які живуть і навчаються в дитячому будинку, школі-інтернаті та інші загальноінститутські виховні заходи, під час яких студенти відвідують хворих, дарують шкільні приладдя, спортивні речі, продуктові корзини, допомагають виконувати побутові та господарські роботи. Так, до Дня захисту дітей в школі інтернаті проведено акцію під назвою «Подаруй дитині усмішку», в ході якої студенти намагалися полегшити сирітську долю своїм теплом, увагою, постійною дружбою, а саме: кожній дитині подаровано іграшки та речі, про які вона мріяла або яких у неї немає, організовано цікаві для дітей ігри та розваги відповідно вікових груп, проведено розважальну програму «Танцюють всі...» з метою виявлення та заохочення талантів.

Учнів-старшокласників школи-інтернату студентська рада інституту запрошує на всі виховні заходи: КВК, «Студентська весна», День студента, залучають до оформлення групи підтримки команди КВК чи спортивної команди, технічного обслуговування з метою вироблення умінь співпраці, партнерства та підвищення самооцінки учня, його значимості в соціальному середовищі.

Практичні дії, участь в акціях, адресна благодійницька діяльність формують у студентів почуття відповідальності за життя, добробут тих, хто потребує підтримки і допомоги, і допомагають утвердженню особистісної гармонії молодій людині з навколишнім середовищем (природою, людьми).

Дні міста та щорічні Дні довкілля 26 квітня не залишають байдужими жодного студента. Молоді люди садять дерева, фарбують дитячі майданчики, висаджують клумби квітів, прибирають вулиці. В такі дні студентська рада виступає з девізом «Тільки ти можеш це зробити» та беруть участь всі студенти інституту, а не тільки члени добровільної молодіжної організації.

Особливе місце в житті молодій людині займає сім'я. Ми вважаємо, що одним із важливих механізмів формування духовної культури студентської молоді є відродження родинно-сімейних цінностей. Цій темі присвячено окреме дослідження.

Таким чином, аналіз стану духовної культури в суспільстві та визначення механізмів формування духовної культури студентів у регіональному ВНЗ, підтверджує думку про можливість подолання духовної кризи через формування духовної культури в період професійної підготовки майбутніх фахівців. Саме духовна культура має стати фундаментом становлення світогляду майбутніх фахівців, їх професійної компетентності, особистісних рис та якостей.

В період професійної підготовки молоді, через вивчення духовно-культурних надбань свого народу, участі в соціальній (волонтерській) діяльності, відродження родинно-сімейних цінностей стає можливим підвищення рівня духовності особистості студентської молоді.

Саме тому у Західнодонбаському інституті МАУП з метою залучення студентів до духовних надбань та збереження культурної спадщини краю викладається спецкурс «Духовна спадщина рідного краю», завданням якого є пізнання культурної спадщини регіону та виховання особистісної відповідальності кожної молодій людині за збереження та примноження культурних надбань попередніх поколінь.

Важливим механізмом впливу на формування духовної культури студентів є залучення молодих людей до соціальної (волонтерської) діяльності. Участь у соціальній діяльності допомагає молодій людині відчути проблему, взяти участь у її вирішенні, тобто спонукати до утвердження таких особистісних рис як толерантність, гуманність, альтруїзм, відповідальність.

Участь студентів у громадській організації «Г.К.Л.- Громада. Команда. Людина» - шефство над ветеранами війни і праці, шефська допомога дітям, які навчаються в школі-інтернаті, опіка дітей дитячого будинку, участь в екологічних акціях збереження та озеленення довкілля, участь в програмах підтримки обдарованої молоді та інші, формує стійкі якості особистості, підвищує рівень духовної культури, утверджує практичні навички професійної діяльності як майбутнього фахівця. Поведінка, яка очікується від індивіда, змінює та зміцнює соціальну позицію молоді людини, підводить її до соціальної зрілості, свідомого ставлення до своєї життєдіяльності, незважаючи на незначний життєвий досвід.

Таким чином, важливими механізмами, які спонукають студентську молодь до особистісного вдосконалення, підвищення рівня духовної культури в період професійної підготовки, є: вивчення культурної спадщини рідного краю, участь студентів у соціальній (волонтерській) діяльності та відродження родинно-сімейних цінностей.

Література

1. Бех І.Д. Пріоритети виховання сучасної вузівської молоді //Виховна робота у вищому навчальному закладі: Симбіоз нового і традиційного: Збірник наук.праць за матеріалами Всеукр.наук.-практ.конференції. – Кам'янецьк – Подільський: Кам'янецьк – Подільський держ.пед.ун – т , інформаційний видавничий відділ, 2001. – 268 с.
2. Вища освіта України.- Додаток 4, том V (23), - 2010 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору.- 572 с.
3. Долженко Валерій Олександрович. Виховання духовних цінностей студентської молоді в полі культурному просторі: Дисертація на здобуття наук.ступ.канд.пед.наук: 13.00.07 . – Луганськ, 2006. -192с.
4. Дубич К.В. Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу: Дис.на здобуття наук.ступ.канд.пед.наук: 13.00.07/ Східноукраїнський нац..ун-тім..Володимира Даля. – Луганськ, 2007.- 297 с.
5. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць / Гол.редактор Г.П.Шевченко - Вип.3. – Луганськ: Вид – воСхідноукр.нац. ун-ту ім. В.Даля, 2005. - 220с.
6. Шевченко Г.П. Духовний розвиток особистості: Пошуки нового підходу до проблеми // Духовність особистості: Методологія, теорія і практика: Збірник наук.праць / Гол.ред.Г.П.Шевченко. – Вип.4. – Луганск: Вид-во Східноукр.нац. ун –т ім.В.Даля, 2005. – 232 с.

**МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЫ
СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ****О. Т. Горина**

В статье раскрываются механизмы формирования духовной культуры студентов в условиях регионального вуза и выражается собственная позиция относительно решения проблемы через использование особенностей национальной культуры, менталитета, духовного наследия своего региона. Важными механизмами, которые побуждают студенческую молодежь к личностному совершенствованию, повышению уровня духовной культуры в период профессиональной подготовки, являются: изучение культурного наследия родного края, участие студентов в социальной (волонтерской) деятельности и возрождение семейных ценностей.

Ключевые слова: *духовная культура, национальная культура, менталитет, духовное наследие, семейные ценности.*

MECHANISMS OF STUDENT YOUTH SPIRITUAL CULTURE DEVELOPMENT**O. T. Gorina**

In the article the mechanisms of students' spiritual culture development in conditions of regional institution of higher learning are examined and the author's position concerning the decision of the problem through the use of features of national culture, mentality and spiritual heritage of the region is expressed. The author indicates the following important mechanisms which stimulate students' personality perfection and increase of the level of spiritual culture in the period of professional preparation: study of cultural heritage of the native land, participation of students in social (volunteer) activity and revival of domestically domestic values.

Keywords: *spiritual culture, national culture, mentality, spiritual heritage, domestically-domestic values.*

Горина О.Т. – кандидат педагогічних наук, доцент, Західнодонбаський інститут (м. Павлоград, Україна) E-mail: gorina_ot@mail.ru

Gorina O.T. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, West Donbass Institute (Pavlograd, Ukraine) E-mail: gorina_ot@mail.ru

Рецензент - доктор педагогічних наук, професор В. М. Алфімов

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor V.M. Alfimov